

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Redactioneel

Vraag en antwoord

Als een kind steeds maar weer ‘waarom?’ vragen en met een soort kinderlijke naïviteit het antwoord afwachten, dat zo vaak nieuwe verwondering oproept. Er genoegen mee nemen dat er soms geen antwoord mogelijk is, of dat het antwoord op zich laat wachten. Dat zijn noodzakelijke eigenschappen voor een praktiserend analyticus of een wetenschapper die vanuit de psychoanalyse de werkelijkheid wil doorgronden. In het eerste nummer van deze jaargang doen vier auteurs verslag van hun vragen, van de antwoorden daarop en soms van het ontbreken van antwoorden.

Weet u bij wie Helene Deutsch, Edward Glover, James Strachey, Melanie Klein, Sandor Rado, Theodor Reik en Alix Strachey in analyse zijn geweest? Als u het antwoord niet weet, behoort u tot de lezers die Anna Bentinck wil bereiken met haar artikel Karl Abraham, een *vergeten analyticus*. Naar aanleiding van een heruitgave van de briefwisseling tussen Abraham en Freud vraagt zij zich af hoe het mogelijk is dat deze belangrijke man een zo weinig prominente plaats krijgt in de geschiedenis van de psychoanalyse. Het is indrukwekkend hoe Abraham in Berlijn in relatief korte tijd een bloeiende psychoanalytische gemeenschap weet op te bouwen, in 1920 het eerste psychoanalytische instituut opricht en zo’n honderd artikelen publiceert. Zijn Berlijnse opleidingsmodel ligt nog altijd ten grondslag aan de opleidingsrichtlijnen van de International Psychoanalytic Association. In de briefwisseling blijkt dat Abraham en Freud bij voortduring elkaars concepten van artikelen becommentarieerden, wat nog weer eens bevestigt hoe de ontwikkeling van de psychoanalytische theorie een zaak was van intense samenwerking tussen veel oorspronkelijke denkers. Interessant dat dochters Hilda Abraham en Anna Freud ook het vak ingaan en bevriend raken. Bentinck schetst hoe Hilda Abraham, mogelijk vanuit loyaliteit met Anna Freud, stelselmatig iedere oorsprong van het werk van Melanie Klein in het werk van haar vader van de hand heeft gewezen. Beide dochters blijken ook grondig in de briefwisseling van hun vaders te hebben geschrapt en de heruitgave van de brieven geeft een levendiger beeld. Als het goed is, blijft u niet het antwoord schuldig op de vraag wat ‘mentaliseren’ of de ‘equivalente manier van functioneren’ is. Daar heeft Jaap Ubbels in het tweede nummer van de vorige jaargang van dit tijdschrift uitgebreid theoretisch over geschreven. Margit Deben-Mager en Annelies Verheugt-Pleiter pakken de draad van de nieuwe theorievorming op en proberen een antwoord te vinden op de vraag naar de uitwerking daarvan naar het concrete klinische handelen. In het overleg met de redactie benadrukten beide auteurs meerdere keren hoe moeilijk het is de woorden te vinden voor het antwoord op die vraag: ‘Je merkt dat je blik anders is gericht, je weet dat je het anders doet, maar wat doe je nu precies anders?’ De diagnostiek van het mentaliserend vermogen wordt beschreven aan de hand

van het Gehechtheids Biografisch Interview, daarna worden technieken besproken om het vermogen tot mentaliseren te bevorderen. Kern van hun betoog is dat er door langdurig en vaak expliciteren van hoe de patiënt over zichzelf, de analyticus en hun analytische relatie denkt en voelt, mentale representaties ontstaan van zichzelf en van de analyticus als denkend en voelend. Dat kan vervolgens de basis vormen voor het vermogen te denken over waarom mensen dingen doen en wat er in hen omgaat, en voor een beter zelfgevoel en meer greep op het eigen leven.

Marc Hebbrecht haalt in zijn boekbespreking Meltzers aanbeveling aan '... met dergelijke patiënten contact te leggen zoals met autistische kinderen, veel te spreken en vooral beschrijvend te spreken'. Zou wat Deben-Mager en Verheugt-Pleiter zeggen te doen, verschillen van wat Meltzer aanbeveelt?

Als u op de vraag wat sublimatie is, geen eenduidig antwoord kunt geven, bevindt u zich in goed gezelschap. Velen zullen sublimatie vooral zien als 'gewoon' een afweermechanisme, waardoor innerlijke onrust, of die nu ontspruit uit seksuele driften of niet, gekanaliseerd wordt in acceptabele vormgevende activiteiten. Exemplarisch voor deze opvatting is de anekdote dat Freud mevrouw Lampl-de Groot zou hebben geadviseerd niet te veel piano te spelen ... Vooral kunstenaars, met hun vermeend makkelijke toegang tot het onbewuste, zouden sublimatie ten positieve aanwenden. Egopsychologisch gezien leidt sublimatie tot Ik-versterking, omdat de driften worden gebonden en omgevormd in een positieve adaptatie. Was het maar zo eenvoudig. Solange Leibovici laat aan de hand van recent verschenen boeken zien, hoe problematisch het concept 'sublimatie' is. In de psychoanalyse als culturele antropologie is sublimatie een centraal concept, dat wordt gebruikt om het ontstaan of de noodzaak van cultuur te begrijpen. Leibovici meent dat Antoine Vergote en Paul Moyaert ernaar streven het begrip van zijn seksuele connotatie te ontdoen en er een mystieke, bijna religieuze lading aan geven. Zij voelt zich meer thuis bij de opvatting van de auteurs in de bundel van Parveen Adams, die dichterbij Freuds oorspronkelijke opvatting blijven. Aan hem refererend, stelt Leibovici dat het intense genot dat kunst en literatuur teweegbrengen uit vele bronnen wordt gevoed en dat de esthetische lustwinst het vrijkomen van grotere lust uit diepere bronnen mogelijk maakt. Grote artistieke en literaire werken veroorzaken geen esthetische of mystieke, maar een sterk erotisch getinte reactie bij de toeschouwer of de lezer, een bijna zinnelijke vreugde.

Als het goed is, bent u na lezing van de drie artikelen gelaafd met bevredigende antwoorden. Karl Abraham heeft weer een plek in uw kennis van de psychoanalytische geschiedenis, u kunt een eigen oordeel vormen over de merites van het mentaliserend gericht werken, en u snapt beter waarom sublimatie zo'n prominente, maar problematische plaats heeft in de theorievorming. Ik blijf, eerlijk gezegd, ook met veel vragen zitten. Het klinkt niet aardig, maar ik wens u hetzelfde toe.

Frans Schalkwijk